

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle tuomioistuinmaksulaiksi sekä laeiksi hallinto-oikeuslain 12 a §:n ja riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 28 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle tuomioistuinmaksulaiksi sekä laeiksi hallinto-oikeuslain 12 a §:n ja riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 28 §:n muuttamisesta (HE 29/2015 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitussihteeri Satu-Maaria Natunen, oikeusministeriö
- hovioikeudenneuvos Timo Ojala, Helsingin hovioikeus
- käräjätuomari Jussi Sippola, Helsingin käräjäoikeus
- ylituomari Juha Pystynen, vakuutusosasto
- presidentti Jorma Saloheimo, työtuomioistuin
- ylituomari Kimmo Mikkola, markkinaoikeus
- julkinen oikeusavustaja Klas Weckman, Helsingin oikeusapupiiri
- asiantuntija Santeri Suominen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- asianajaja Jussi Sarvikivi, Suomen Asianajajaliitto
- oikeuspoliittinen asiamies Eero Blåfield, Suomen Lakimiesliitto ry
- professori Veli-Pekka Viljanen

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- puolustusministeriö
- korkein oikeus
- korkein hallinto-oikeus
- Suomen Kuntaliitto
- Amnesty International, Suomen osasto ry
- Rikosuhripäivystys
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Suomen Yrittäjät ry
- Veronmaksajain keskusliitto ry

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi tuomioistuinmaksulaki, joka korvaisi tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittäviä maksuja koskevan lain (701/1993). Hallinto-oikeuslakiin ja riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annettuun lakiin tehtäisiin tarvittavat tekniset muutokset.

Oikeudenkäyntimaksujen taso esitetään nostettavaksi nykyistä lähemmäs asioiden käsittelyn omakustannusarvoa. Muutoksella tavoitellaan paitsi tuomioistuintulojen lisääntymistä, myös maksujen ohjausvaikutuksen tehostumista. Oikeudenkäyntimaksut olisivat edelleen huomattavasti alle tuomioistuin käsittelyn omakustannusarvon.

Maksullisuuden ehdotetaan olevan selvä pääsääntö, minkä vuoksi maksulliseksi ehdotetaan muutettavaksi useita nyt maksutta käsiteltäviä asiaryhmiä. Maksutta käsiteltäviä asiaryhmiä on nykyisin paljon etenkin hallintotuomioistuimissa.

Markkinaoikeudessa käsiteltävissä julkista hankintaa koskevissa asioissa esitetään otettavaksi käyttöön hankinnan arvon perusteella määräytyvä oikeudenkäyntimaksu, joka olisi enimmillään 6 000 euroa.

Täysi maksu esitetään perittäväksi jatkossa pääsääntöisesti myös sellaisissa asioissa, jotka jäävät sillensä, raukeavat tai jätetään tutkimatta.

Eräiden hakemuksesta vireille tulevien asioiden käsittelystä perittävistä maksuista ehdotetaan säädettävän tuomioistuinmaksulain nojalla oikeusministeriön asetuksella.

Esitys liittyy valtion vuoden 2016 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Tuomioistuinmaksujen ehdotetut tasot ja maksullisuuden ala

Esityksessä on kyse tuomioistuimissa perittävien maksujen korottamisesta. Kyse on periaatteellisesti merkittävästä uudistuksesta, koska oikeudenkäyntimaksujen tasoa nostetaan kaikissa tuomioistuimissa sekä maksujen käyttöalaa laajennetaan. Tämän vuoksi uudistusta on arvioitava oikeuden saatavuuden ja perustuslain 21 §:n sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan kannalta. Uudistuksen keskeisenä tavoitteena on lisätä tuomioistuintuloja ja tehostaa maksujen ohjausvaikutusta niin, että tuomioistuimissa vähenisivät sellaiset asiat, joissa oikeusturvaintressi on pieni. Tällöin tuomioistuimen resurssit on mahdollista suunnata aiempaa paremmin niihin asioihin, joissa oikeusturvan tarve on suuri. Tuomioistuinmaksujen korottaminen on osa oikeudenhoidon uudistamisohjelmaa vuosille 2013—2025.

Ehdotetut maksujen korotukset ovat melko suuria, sillä esimerkiksi käräjäoikeuden ylin oikeudenkäyntimaksu nousee 196 eurosta 500 euroon. Myös maksullisten asiaryhmien ala laajenee.

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp

Esimerkiksi verotusta koskeva muutoksenhaku muuttuu maksulliseksi. Maksuttomina säilyisivät kuitenkin keskeisimmät sosiaaliasiat, henkilöiden itsemääräämisoikeuteen liittyvät asiat ja erät muut asiaryhmät, joiden maksuttomuudelle on riittävät perustelut. Uudet maksut vastaavat keskimäärin asiaryhmittäin arvioituna 6—39 prosenttia asioiden käsittelyn omakustannusarvosta, kun vastaavuusprosentti nykyisin on arviolta 3—10. Oikeudenkäyntimaksut ovat kuitenkin edelleen huomattavasti alle tuomioistuinkäsittelyn omakustannusarvon.

Esitystä arvioitaessa lakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että tuomioistuinmaksujen tasoa ei ole vuosikymmeniin korotettu, vaan maksuja on nostettu elinkustannusindeksin mukaisesti. Kuitenkin esimerkiksi 1990-luvun alkuun nähden tuomioistuinten menot ovat kuitenkin yli kaksinkertaistuneet. Myöskään kansainvälisesti vertaillen ehdotetut maksut eivät ole suuruudeltaan erityisen korkeita. Valiokunnan saaman valtiosääntöoikeudellisen asiantuntija-arvion mukaan ehdotetut oikeudenkäyntimaksut eivät myöskään suuruudeltaan ja kattavuudeltaan ole ongelmallisia perustuslain 21 §:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan kannalta kyseisen määräyksen soveltamiskäytännön valossa. Lisäksi lakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että oikeusapulain (257/2002) 4 §:n mukaan oikeusavun myöntäminen vapauttaa edun saajan velvollisuudesta suorittaa muun muassa käsittelymaksua ja toimituskirjamaksua asiaa käsittelevässä viranomaisessa. Käsittelymaksusta saavat täyden vapautuksen myös ne, jotka maksavat oikeusavusta omavastuusoisuuden. Lisäksi ehdotetun tuomioistuinmaksulain 7 §:n 2 momentin säännös mahdollistaa yksittäistapauksessa maksun määräämättä jättämisen, jos maksun periminen olisi ilmeisesti kohtuutonta. Ehdotetun lain 9 § sisältää myös säännökset asian lopputuloksen vaikutuksesta maksun perimiseen. Pykälä sisältää säännökset tilanteista, joissa oikeudenkäyntimaksua ei peritä, mikäli päätöstä muutetaan muutoksenhakijan eduksi. Kaikenkaikkiaan lakivaliokunta katsoo, että kokonaisuutena arvioiden esitys on hyväksyttävä. Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Asiantuntijakuulemisessa kiinnitettiin huomiota siihen, että erityisesti markkinaoikeudessa käsiteltävien asioiden osalta 2 000 euron oikeudenkäyntimaksu saattaa olla erityisesti pk-yrityksille suhteellisen korkea joissakin tapauksissa. Tällaisia voivat olla esimerkiksi tilanteet, joissa asian rahallinen intressi on suhteellisen vähäinen. Markkinaoikeudessa asian voittanutta osapuolta ei myöskään vapauteta oikeudenkäyntimaksusta, vaikka esimerkiksi patenttiasiaissa kyseessä olisi viranomaisen päätöksestä valittaminen. Lakivaliokunta katsoo kuitenkin, että kokonaisuudessaan ehdotettu järjestelmä on asianmukainen. Markkinaoikeuden käsittelemissä asioissa, joissa on kyse viranomaisen, esimerkiksi patentti- ja rekisterihallituksen patentin myöntämistä koskevasta päätöksestä valittamisesta, sovelletaan oikeudenkäyntikulujen jakautumisessa hallintolainkäyttölain (586/1994) 74 §:ää, jonka mukaan asianosainen on velvollinen korvaamaan toisen asianosaisen oikeudenkäyntikulut kokonaan tai osaksi, jos erityisesti asiassa annettu ratkaisu huomioon ottaen on kohtuutonta, että tämä joutuu pitämään oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan. Tätä voidaan soveltaa myös päätöksen tehneeseen hallintoviranomaiseen. Asiansa voittanut valituksen tekijä voi siten vaatia oikeudenkäyntikulujaan vastapuoleltaan, myös päätöksen tehneeltä viranomaiselta, ja oikeudenkäyntimaksu on tyypillisesti osa oikeudenkäyntikuluja. Edelleen lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetun tuomioistuinmaksulain 7 §:n 2 momentin säännös maksun määräämättä jättämisen mahdollisuudesta ilmeisen kohtuuttomissa tapauksissa ei ole rajoitettu vain yksityisiin henkilöihin vaan koskee myös yrityksiä.

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp

Mahdollinen etukäteismaksujärjestelmä

Esityksen tavoitteena on, että tuomioistuinten palveluksia käyttäviltä asianosaisilta perittävät maksut vastaisivat aiempaa suuremmassa määrin tuomioistuinten toiminnasta aiheutuvia kuluja. Maksujärjestelmän uudistuksella pyritään myös vähentämään tuomioistuinten palvelujen ilmeisen perusteetonta käyttämistä ja saamaan asianosaiset punnitsemaan asian tuomioistuimeen tai muutoksenhakuasteeseen viemistä silloin, kun se ei ole välttämätöntä. Lakivaliokunta pitää tavoitteita hyväksyttävänä ja perusteltuina. Hallituksen esityksessä todetaan, että esityksen valmisteluvaiheessa on selvitetty mahdollisuutta periä tuomioistuinmaksut etukäteen. Etukäteismaksujärjestelmää ei kuitenkaan vielä tässä vaiheessa esitetty otettavaksi käyttöön muun muassa sen vuoksi, että tuomioistuinten nykyiset asiankäsittelyjärjestelmät ovat elinkaarensa loppuvaiheessa. Lakivaliokunta katsoo, että etukäteismaksujärjestelmä tehostaisi maksujen ohjausvaikutusta verrattuna nyt käytössä olevaan jälkikäteislaskutukseen. Tämän vuoksi on perusteltua, että etukäteismaksujärjestelmän käyttöönottoa jatkossa edelleen selvitetään. Selvää on, että etukäteismaksun mahdollinen käyttöönotto ei saa muodostua esteeksi oikeuteen pääsyle.

Lähestymiskieltoasiat

Esityksessä ehdotetaan, että myös lähestymiskieltoasiat olisivat jatkossa maksullisia. Esityksen mukaan lähestymiskieltohakemuksia tehdään usein vähäisellä harkinnalla ja niitä perutaan paljon. Asiaa ei ole kuitenkaan systemaattisesti tutkittu. Lakivaliokunta painottaa sitä esityksenkin lähtökohtaa, että tarkoituksena ei kuitenkaan ole nostaa kynnystä lähestymiskiellon hakemiseen tapauksissa, joissa hakijan henki ja terveys on uhattuna. Lähestymiskiellon osalta esityksessä myös käytetään esitykseen sisältyvää alempaa 250 euron maksukategoriaa, jota käytetään asiatyypeissä, joissa vireillepanijana on usein yksityishenkilö ilman oikeusavustajaa. Lisäksi hakija vapautuu maksusta lähestymiskieltohakemuksen menestyessä. Edelleen vähävaraisella hakijalla on mahdollisuus vapautua maksusta oikeusapulain perusteella. Myös esitykseen sisältyvä 7 §:n 2 momentin mahdollisuus jättää maksu määräämättä ilmeisen kohtuuttomissa tapauksissa on sovellettavissa. Näin ollen lakivaliokunta toteaa, että lähestymiskieltoja koskeva ratkaisumalli on hyväksyttävä, eikä se muodostu esteeksi lähestymiskiellon hakemiselle.

Seuranta

Ottaen huomioon, että esitys on periaatteellisesti merkittävä, lakivaliokunta pitää tarpeellisena, että uudistuksen vaikutuksia oikeuden saatavuuteen seurataan. Seurannassa on aiheellista kiinnittää erityistä huomiota pk-yritysten asemaan. Myös lähestymiskieltohakemusten peruuttamisia ja niiden syitä on syytä jatkossa seurata kiinnittäen erityistä huomiota siihen, liittyvätkö ne esimerkiksi parisuhdeväkivaltaan liittyviin tapauksiin.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Tuomioistuinmaksulaki

1 §. Oikeudenkäyntimaksu ja hakemusmaksu. Pykälässä säädetään oikeudenkäyntimaksun ja hakemusmaksun perimisen tarkoituksesta ja maksujen kattavuudesta. Esimerkiksi todisteluun

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp

liittyviin ratkaisuihin voi eräissä tilanteissa hakea erikseen muutosta, mutta ehdotetun sääntelyn osalta on epäselvää, onko pääasiasta erillinen muutoksenhaku maksullista. Saadun selvityksen mukaan erillisen muutoksenhaun maksullisuus perustuu esityksessä maksullisuuden pääsääntöön ja siihen, että pääasiaa, johon erillinen muutoksenhaku liittyy, ei ole vireillä samaan aikaan valitusasteessa. Lakivaliokunta kuitenkin katsoo, että selkeyden vuoksi on perusteltua sisällyttää ehdotettuun 1 §:ään uusi 4 momentti, jonka mukaan pääasiasta erillisessä muutoksenhaussa oikeudenkäyntimaksu määräytyy 2 §:n mukaan.

2 §. Oikeudenkäyntimaksun suuruus. Pykälässä säädetään oikeudenkäyntimaksujen euromääristä. Pykälän 1 momentin mukaan niin sanottujen summaaristen asioiden eli oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettujen riita-asioiden oikeudenkäyntimaksu on 86 euroa. Alempi 65 euron maksu koskee tilannetta, jossa asiaa koskevat tiedot on toimitettu suoraan kärjäoikeuden tietojärjestelmään. Ehdotukseen sisältyvä muotoilu kattaa vain yksipuolisella tuomiolla ratkaistavat summaariset asiat. Asia ratkaistaan yksipuolisella tuomiolla silloin, kun vastaaja ei anna pyydettyä vastausta määräajassa, hän ei ole esittänyt vastauksessaan kanteen vastustamiselle perustetta tai hän vetoaa ainoastaan sellaiseen perusteeseen, jolla selvästi ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen. Esityksen tarkoituksena on säilyttää oikeudenkäyntimaksut nykyisellään oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n mukaisissa kirjallisissa summaarisissa menettelyssä ratkaistavissa riita-asioissa. Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että asia ratkaistaan yksipuolisen tuomion sijasta tuomiolla tilanteessa, jossa vastaaja myöntää oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n mukaisen kanteen heti oikeaksi. Asia ei kuitenkaan aiheuta kärjäoikeudelle käytännössä enempää työtä kuin esimerkiksi yksipuolisella tuomiolla vastaajan passiivisuuden perusteella ratkaistu asiakaan. Lakivaliokunta katsoo, että johdonmukaisuussyistä summaarisia asioita koskevan oikeudenkäyntimaksun tulisi koskea myös näitä tilanteita. Valiokunta toteaa lisäksi, että saman maksun tulee selkeästi koskea myös summaarisia asioita, jotka jäävät sillensä varhaisessa vaiheessa esimerkiksi tilanteessa, jossa vastaaja maksaa velkansa ja velkoja peruuttaa kanteen sen vuoksi. Edellä mainitun perusteella ehdotettua 1 momenttia tulee täsmentää. Vastaajan asiaperusteella riitauttamassa asiassa maksun on perusteltua esityksessä tarkoitettu tavoin olla 250 euroa riippumatta siitä, päättyykö se asiaratkaisuun, sillensä jääntiin tai esimerkiksi sovinnon vahvistamiseen.

Pykälän 6 momentti vastaa voimassa olevan tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittäviä maksuja koskevan lain (701/1993) 3 §:n 4 momenttia. Ehdotetun momentin mukaan Eurooppalaisen maksamismääräysmenettelyn käyttöönotosta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1896/2006 ja eurooppalaisesta vähäisiin vaatimuksiin sovellettavasta menettelystä annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 861/2007 säädettyssä menettelyssä peritään oikeudenkäyntimaksua siten kuin oikeudenkäyntimaksusta riita-asiassa säädetään. Lakivaliokunta katsoo, että säännöstä tulee täsmentää niin, että mainituissa eurooppalaisissa vähäisiin vaatimuksiin sovellettavassa menettelyssä ja eurooppalaisessa maksamismääräysmenettelyssä peritään sama maksu kuin summaarisissa eli oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitetuissa asioissa, koska mainituissa menettelyissä perittävät maksut on myös nykyisin rinnastettu summaarisiin asioihin perittävien maksujen osalta. Eurooppalaisten maksamismääräysten mukaisten asioiden käsittely vastaa käytännössä yksipuolisella tuomiolla ratkaistavia tai myönnettyjä summaarisia asioita. Vähäisiä vaatimuksia koskevaa menettelyä sovelletaan rajat ylittävissä riita-asioissa vaatimuksiin, jotka koskevat saatavia, jotka ovat arvoltaan alle 2 000 euroa. Näidenkin asioiden käsittelytapa rinnastuu käytän-

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp

nössä summaarisiin asioihin, ja niiden lukumäärä on saadun selvityksen mukaan vähäinen. Huomioon on otettava myös se, että eurooppalaisesta vähäisiin vaatimuksiin sovellettavasta menettelystä annettua asetusta (EY) N:o 861/2007 ollaan parhaillaan uusimassa ja muutosasetus on saadun selvityksen mukaan tarkoitus hyväksyä lopullisesti vielä joulukuussa 2015. Mainittu muutosasetus asettaa rajoitteita kyseisessä menettelyssä perittävälle maksuille. Edellä mainitun johdosta lakivaliokunta ehdottaa, että 6 momentissa tarkoitetuissa menettelyissä määrättävä oikeudenkäyntimaksu on 86 euroa.

3 §. Hakemusmaksun suuruus. Pykälän 1 momentti sisältää oikeusministeriölle osoitetun tarkkarajaisen asetuksenantovaltuuden tietyistä käräjäoikeuden hakemusasioiden maksuista. Ehdotetun pykälän 3 momentti sisältää asetuksenantovaltuuden, joka mahdollistaa hakemusmaksusta säättämisen myös hovioikeuden osalta, vaikka ei velvoita siihen. Kyseistä hovioikeuden hakemusmaksua koskevaa säännöstä on esitetty lakiin, jotta hovioikeutta koskevasta hakemusmaksusta voidaan säätää tarpeen vaatiessa. Näin voisi olla esimerkiksi tilanteessa, jossa hovioikeudessa ryhdyttäisiin perimään maksua jostakin uudesta hakemusasiatyypistä asiaryhmästä. Lakivaliokunta katsoo, että vastaavanlainen säännös tulee vastaavista syistä lisätä myös käräjäoikeutta koskevaan asetuksenantovaltuutukseen eli ehdotetun pykälän 1 momenttiin.

4 §. Oikeudenkäyntimaksun perimättä jättäminen tai alentaminen tietyissä tapauksissa.

Pykälässä säädetään eräistä tilanteista, joissa oikeudenkäyntimaksu jätetään perimättä tai sitä alennetaan. Ehdotetun pykälän 3 momentin tarkoituksena on ollut oikeudenkäyntimaksun alentaminen markkinaoikeudessa 500 euroon 2 000, 4 000 tai 6 000 euron oikeudenkäyntimaksun sijasta niissä julkista hankintaa koskevissa asioissa, joiden käsittely markkinaoikeudessa päättyy muun muassa sen vuoksi, että valittaja peruuttaa valituksen. Ehdotetussa 3 momentin säännöksessä mainitaan kuitenkin vain tilanteet, joissa muutoksenhakuasia poistetaan käsittelystä antamatta pääasiasta ratkaisua, ja tilanteet, joissa asia jää tutkimatta. Valituksen peruuttaminen johtaa kuitenkin ratkaisuun, jossa asia jää sillensä. Näin ollen lakivaliokunta katsoo, että ehdotettua 3 momenttia on täydennettävä siten, että myös sillensä jäänti johtaa alennettuun oikeudenkäyntimaksuun.

5 §. Maksuttomat suoritteet. Pykälässä säädetään maksuttomista asiaryhmistä. Pykälän 1 momentin 8 kohdan mukaan maksua ei peritä oikeusapulaissa (257/2002) tarkoitettun oikeusavun myöntämistä koskevissa asioissa. Ratkaisua perustellaan esityksessä sillä, että asiaryhmän vireilepanijat ovat yleensä oikeutettuja maksuvapautukseen oikeusapulain nojalla. Kohta ei sisällä säännöstä oikeudenkäyntiavustajalle maksettavan palkkion ja kulukorvauksen osalta. Esityksen perusteluissa todetaan, että oikeudenkäyntiavustajalle maksettavaa palkkiota ja kulukorvausta koskevat asiat muutettaisiin maksullisiksi, koska vastaavanlaista syytä asiaryhmän käsittelemiselle maksutta kuin oikeusavun myöntämistä koskevissa asioissa ei ole.

Esityksessä ei ole arvioitu sitä, onko perusteltua, että oikeudenkäyntiavustajalle maksettavaa palkkiota ja kulukorvausta koskevat asiat olisivat maksullisia aina, vain erillisinä asioina käsiteltävinä vai vain muutoksenhakuvaiheessa. Oikeusapulain 18 §:n 2 momentin mukaan palkkiosta ja korvauksesta tehdään pääasiasta annettavasta ratkaisusta erillinen päätös, joka annetaan joko samana päivänä tai erikseen. Mikäli pääasia ei ole edes vireillä tuomioistuimessa, on avustajan palkkio- ja kuluvaatimus selvästi erillinen hakemusasia myös käräjäoikeudessa. Tällöin voi olla

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp

kyse esimerkiksi siitä, että tutkinta on lopetettu syytettä nostamatta. Saadun selvityksen mukaan on myös asiaryhmiä, joissa avustajan toimenpiteitä on tehty vain muutaman tunnin ajan. Tämän tyyppisissä tilanteissa päätökseen liittyvä maksu on varsin suuri suhteessa palkkio- ja kuluvaatimukseen. Myös esimerkiksi pitkäkestoissa rikosasioissa saattaa syntyä tarve pyytää tuomioistuinta määräämään palkkio tietyin väliajoin. Lakivaliokunta katsoo, että tarkoituksenmukaista ja perusteltua on, että oikeudenkäyntiavustajan palkkiota ja kulukorvausta koskevat asiat ovat maksullisia vasta muutoksenhakuvaiheessa. Tämän vuoksi valiokunta katsoo, että ehdotettua säännöstä tulee täsmentää tältä osin niin, että ehdotetun 5 §:n 1 momentin 8 kohtaan sisällytetään asiasta nimenomainen säännös.

Pykälän 1 momentin 10 kohdan mukaan maksutta käsiteltäviä asioita ovat pakkokeinolain (806/2011) mukaiset asiat. Esityksen tavoitteena onkin säätää maksutta käsiteltäväksi tärkeimmät yksilön itsemääräämisoikeuteen puuttuvat asiat. Pakkokeinoissa on säädetty useista tällaisista asioista. Saadun selvityksen mukaan varallisuus oikeudellisten pakkokeinojen ei esityksen valmisteluvaiheessa katsottu kuuluvan tärkeimpiin yksilön itsemääräämisoikeuden piiriin puuttuviin asioihin, mutta pakkokeinoissa säädettyjen eri pakkokeinojen maksullisuudesta ei katsottu tarpeelliseksi säätää eri tavalla.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että erilaisista tuomioistuinprosessiin liittyvistä tai muita tilanteita koskevista pakkokeinoista säädetään myös muissa laeissa kuin pakkokeinoissa. Esimerkiksi oikeudenkäymiskaaren (732/2015) 17 luvun 37 §:ssä säädetään mielentilan tutkimisesta ja luvun 62 §:ssä todistajaan kohdistettavista pakkokeinoista ja noutomääräyksestä. Tällaisiin päätöksiin saa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 69 §:n mukaan hakea muutosta kantelemalla hovioikeudelle. Kysymys on sisällöllisesti monessa suhteessa pakkokeinolain mukaisiin pakkokeinoihin rinnastettavista ratkaisuista, joista ehdotetun tuomioistuinmaksulain mukaan tulisi määrätä oikeudenkäyntimaksu. Vastaavasti konkurssilain (120/2004) 4 luvun 11 §:ssä säädetään pakkokeinoista velallista vastaan. Näihin pakkokeinoihin kuuluu myös mahdollisuus velallisen vangitsemiseen. Lakivaliokunta katsoo, että yhdenvertaisuussyistä myös edellä mainittujen pakkokeinoasioiden tulee olla maksuttomia niitä koskevan muutoksenhaun osalta. Näin ollen lakivaliokunta ehdottaa, että 10 kohdan säännöstä täydennetään tältä osin siten, että maksua ei peritä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 69 §:n mukaisissa asioissa eikä konkurssilain 4 luvun 11 §:n 5 momentin mukaisissa asioissa. Muiden vastaavien muissa laeissa säädettyjen pakkokeinoasioiden osalta voidaan yksittäistapauksissa soveltaa ehdotettua 7 §:n 2 momentin maksusta vapauttamista koskevaa säännöstä, kuten muidenkin maksujen osalta, mikäli kohdassa tarkoitettu kohtuuttomuuskriteeri täyttyy.

Siviilipalvelusta suorittavien kurinpitorangeistuksista ja niistä valittamisesta säädetään siviilipalveluslaissa (1446/2007), minkä vuoksi asiat olisivat ehdotetun pykälän 1 momentin 11 kohdan mukaan maksuttomia muiden kyseisessä laissa säädettyjen asioiden tavoin. Pykälässä ei kuitenkaan säädetä maksuttomiksi asepalvelusta suorittavien henkilöiden tekemiä kurinpitovalituksia. Lainsäädäntöuudistuksen lähtökohtana on saattaa valitusasiat pääsääntöisesti maksullisiksi, minkä vuoksi maksullisiksi on esitetty myös asiaryhmiä, joissa iso osa valituksen tekijöistä olisi todennäköisesti vähävaraisia ja siten oikeutettuja asian maksuttomaan käsittelyyn. Lakivaliokunta katsoo kuitenkin, että siviilipalvelusta ja asepalvelusta suorittavia tulee tuomioistuinmaksujen osalta kohdella yhdenmukaisella tavalla. Tämän vuoksi lakivaliokunta ehdottaa, että pykälän 1 momenttiin lisätään uusi 12 kohta, jonka mukaan ehdotetun lain mukaista maksua ei peritä soti-

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp

laskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (255/2014) mukaisissa asioissa, jotka koskevat asevelvollisena palvelevan tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan tekemää kurinpitovalitusta. Tällöin esityksessä ehdotettu 12 kohta siirtyy 13 kohdaksi ja esityksessä ehdotettujen 13—15 kohtien numerointi muuttuu vastaavasti.

6 §. Maksuvelvolliset. Pykälän 2 momentti sisältää säännöksen vastakanteen maksullisuudesta. Momentissa ei kuitenkaan erikseen ole säännöstä vastavalituksen maksullisuudesta. Myöskään voimassa olevassa laissa ei ole erikseen säädetty vastavalituksen maksullisuudesta. Saadun selvityksen perusteella esitystä laadittaessa tarkoituksena on ollut, että vastavalituksesta määrätään maksu samalla tavalla kuin valituksesta. Vallitseva käytäntökin on, että vastavalituksesta määrätään vastaava oikeudenkäyntimaksu kuin valituksesta. Edellä todetun vuoksi lakivaliokunta pitää tarpeellisena, että vastavalituksen maksullisuuden osalta ehdotettua säännöstä selkeytetään. Lakivaliokunta ehdottaa, että esityksessä ehdotettua 6 §:n 2 momenttia täsmennetään tältä osin.

11 §. Maksua koskeva muutoksenhaku. Pykälä sisältää säännökset muutoksenhausta maksun määräämistä koskevaan päätökseen. Pykälän 1 momentissa viitataan oikaisun osalta hallintolakiin (434/2003), jonka 7 a luvun 49 d §:n mukaan maksun määräämistä koskeva oikaisuvaatimus on tehtävä sille viranomaiselle tai muulle julkista hallintotehtävää hoitavalle, joka on tehnyt päätöksen. Ehdotetun 11 §:n 1 momentin mukaan oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Pykäläehdotuksen tarkoituksena ei sen perustelujen mukaan ole muuttaa oikaisumenettelyyn liittyviä käytännön menettelytapoja tuomioistuimissa. Saadun selvityksen mukaan korkeimmassa hallinto-oikeudessa käsiteltävässä asiassa oikeudenkäyntimaksun määrää asian esittelijä, ei korkein hallinto-oikeus viranomaisena. Voimassa olevan tuomioistuinten ja eräiden oikeushallinto-viranomaisten suoritteista perittäviä maksuja koskevan lain (701/1993) 10 §:n 1 momentin mukaan oikaisua voidaan vaatia maksun määränneeltä virkamieheltä tai viranomaiselta. Ehdotetun lain mukaisesti oikaisuvaatimus tehtäisiin kuitenkin jatkossa viranomaiselle eli korkeimmalle hallinto-oikeudelle, sillä päätöksen tehnyttä virkamiestä ei mainita hallintolain 7 a luvun 49 d §:ssä. Oikaisuvaatimukseen haettaisiin kuitenkin muutosta hallinto-oikeudelta. Järjestelmä, jossa korkeimman hallinto-oikeuden viranomaisena tekemään päätökseen haettaisiin muutosta hallinto-oikeudessa, ei oikeusastejärjestyksen johdonmukaisuuden kannalta ole perusteltu.

Jotta korkeimmassa hallinto-oikeudessa oikaisua voisi jatkossakin vaatia maksun määränneeltä esittelijältä eikä korkeimmalta hallinto-oikeudelta viranomaisena, lakivaliokunta ehdottaa, että pykälän 1 momenttia täsmennetään siten, että oikaisua saisi edelleen vaatia maksun määränneeltä virkamieheltä tai viranomaiselta. Tällöin myös mahdollinen hallinto-oikeuteen tehtävä valitus koskisi esittelijän oikaisuvaatimukseen antamaa päätöstä eikä korkeimman hallinto-oikeuden viranomaisena tekemää päätöstä. Ehdotettu muutos on yleinen, eli se ei koske vain korkeinta hallinto-oikeutta. Se kuitenkin vastaa esityksenkin tavoitetta, jonka mukaan tarkoituksena ei ole muuttaa oikaisumenettelyyn liittyviä käytännön menettelytapoja tuomioistuimissa. Virkamiehelle tehtävä oikaisupyyntö on mainittu myös voimassaolevassa laissa.

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Lakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 29/2015 vp sisältyvät 2. ja 3. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 29/2015 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Tuomioistuinmaksulaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Oikeudenkäyntimaksu ja hakemusmaksu

Tämän lain mukaan peritään oikeudenkäyntimaksuja ja hakemusmaksuja korvauksena asian käsittelystä ja suoritetuista toimenpiteistä tuomioistuimissa.

Maksu sisältää korvauksen asiassa annettavasta ratkaisun tai välipäätöksen sisältävästä toimituskirjasta. Lisäksi maksu sisältää korvauksen muusta asian käsittelyyn liittyvästä viranomaisen toimenpiteestä, jollei siitä perittävästä maksusta tai kustannusten korvauksesta säädetä erikseen.

Oikeudenkäyntimaksu sisältää korvauksen asiaan liittyvästä sovittelusta sekä pääasiaan liittyvän täytäntöönpanon kielltoa tai keskeyttämistä koskevan asian käsittelystä.

Pääasiasta erillisessä muutoksenhaussa oikeudenkäyntimaksu määräytyy 2 §:n mukaan.

2 §

Oikeudenkäyntimaksun suuruus

Riita-, rikos- ja muutoksenhakuasian, ylimääräistä muutoksenhakua koskevan asian ja muun lainkäyttöasian käsittelystä peritään oikeudenkäyntimaksua seuraavasti:

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp

Tuomioistuin	euroa
korkein oikeus	500
korkein hallinto-oikeus	500
hovioikeus	500
– rikosasia, lähestymiskieltoasia ja ulosottokaaren (705/2007) mukainen muutoksenhaku- asia sekä asia, jossa sovinto ei ole sallittu	250
hallinto-oikeus	250
käräjäoikeus	
– riita-asia ja maa-oikeusasia	500
– rikosasia, lähestymiskieltoasia ja ulosottokaaren mukainen muutoksenhakuasia sekä asia, jossa sovinto ei ole sallittu	250
– yksipuolisella tuomiolla tai myöntämisen perusteella tuomiolla ratkaistu tai sillensä jää- nyt oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu riita-asia, jota koskevat tiedot on toi- mitettu suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään	65
– muu yksipuolisella tuomiolla tai myöntämisen perusteella tuomiolla ratkaistu tai sil- lensä jäänyt oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu riita-asia	86
– vastaajan riitauttama oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu asia	250
työtuomioistuin	2 000
markkinaoikeus	2 000
vakuutus-oikeus	500

Jos markkinaoikeudessa käsiteltävässä julkisia hankintoja koskevassa asiassa hankinnan arvo on vähintään 1 miljoona euroa, käsittelymaksu on 4 000 euroa. Jos hankinnan arvo on vähintään 10 miljoonaa euroa, käsittelymaksu on 6 000 euroa.

Yksityishenkilön oikeudenkäyntimaksu markkinaoikeudessa ja työtuomioistuimessa on 500 euroa ja vakuutus-oikeudessa 250 euroa.

Muutoksenhaussa markkina-oikeuden ratkaisemaan asiaan korkeimmassa oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa maksu on samansuuruinen ja määräytyy samojen perusteiden mukaan kuin markkinaoikeudessa.

Edellä säädettyjen maksujen suuruus tarkistetaan kolmivuotiskausittain oikeusministeriön asetuksella rahan arvon muutosta vastaavasti. Maksujen määrät pyöristetään lähimpään täyteen kymmeneen euroon.

Riita-asian käsittelystä eurooppalaisen maksamismääräysmenettelyn käyttöönotosta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1896/2006 ja eurooppalaisesta vähäisiin vaatimuksiin sovellettavasta menettelystä annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 861/2007 säädettyssä menettelyssä peritään oikeudenkäyntimaksua ~~siten kuin oikeudenkäyntimaksusta riita-asiaa säädetään~~ **86 euroa**.

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp

3 §

Hakemusmaksun suuruus

Käräjäoikeudessa hakemuksesta vireille tulevien avioeroa, tuomioistuinsovittelua, konkurssia, saneerausmenettelyä ja sulautumista koskevien asioiden käsittelymaksuista säädetään oikeusministeriön asetuksella. Oikeusministeriön asetuksella säädetään myös muiden käräjäoikeudessa hakemuksesta vireille tulevien, oikeudenkäymiskaaren 8 luvussa säädettyssä hakemusasioiden käsittelyjärjestyksessä käsiteltävien asioiden maksusta. Oikeusministeriön asetuksella voidaan säätää myös muista käräjäoikeuden hakemusmaksuista.

Lisäksi oikeusministeriön asetuksella säädetään markkinaoikeudessa hakemuksesta vireille tulevien muiden kuin markkinaoikeudellisten asioiden käsittelymaksusta.

Oikeusministeriön asetuksella voidaan säätää myös hovioikeuden hakemusmaksusta.

Maksut voivat olla enintään suoritteen tuottamisesta valtiolle aiheutuvien keskimääräisten kokonaiskustannusten suuruisia. Maksu voidaan säätää jätettäväksi kokonaan perimättä, jos siihen on sosiaalisia tai oikeudenhoitoon liittyviä syitä. Jos hakemusasia siirretään riitaisena istuntokäsittelyyn, maksu peritään kuten riita-asiassa.

4 §

Oikeudenkäyntimaksun perimättä jättäminen tai alentaminen eräissä tapauksissa

Jos asian käsittely päättyy käräjäoikeudessa haastetta antamatta muulla kuin oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:ssä tarkoitetulla perusteella, asiassa ei peritä 2 §:ssä säädettyä maksua.

Oikeudenkäyntimaksua ei peritä, jos ylimääräinen muutoksenhakemus hyväksytään tai asia ai-neellisia kysymyksiä osaksikaan ratkaisematta palautetaan alemman viranomaisen käsiteltäväksi tai siirretään toimivaltaiselle viranomaiselle.

Julkisista hankinnoista annetun lain (348/2007) sekä vesi- ja energihuollon, liikenteen ja postipalveluiden alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annetun lain (349/2007) soveltamisalaan kuuluvassa muutoksenhakuasiassa peritään markkinaoikeudessa 2 §:ssä säädetyn maksun sijasta 500 euroa, jos muutoksenhakuasia poistetaan käsittelystä antamatta pääasiasta ratkaisua, tai se jää tutkimatta tai se jää sillensä.

5 §

Maksuttomat suoritteet

Tämän lain mukaista maksua ei peritä:

1) yksityishenkilön vireille panemissa sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) eikä terveydenhuoltolaissa (1326/2010) tarkoitettua palvelua tai etuutta koskevissa asioissa;

2) yksityishenkilön vakuutus-oikeudessa vireille panemissa valitusasioissa, jotka koskevat oikeutta etuuteen, etuuden suuruutta tai etuuden takaisinperintää;

3) lastensuojelulain (417/2007) mukaisissa asioissa, lukuun ottamatta mainitun lain 16 c §:ssä tarkoitettuja, kuntien keskinäisiä korvauksia koskevia asioita;

4) yksityishenkilön vireille panemissa ulkomaalaislain (301/2004) mukaisissa kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa;

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp

5) velallisen vireille panemissa yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/1993) mukaisissa asioissa;

6) maatalousyrittäjien lomituspalvelulain (1231/1996) mukaisissa asioissa eikä maaseutuelinkeinotukea koskevissa asioissa, joissa on kyse luottojen maksuhelpotuksesta, vapaaehtoisesta velkajärjestelystä tai valtion takautumisvaatimuksesta luopumisesta;

7) sakon muuntorangaistusta koskevissa asioissa;

8) oikeusapulaissa (257/2002) tarkoitetun oikeusavun myöntämistä koskevissa asioissa eikä oikeudenkäyntiavustajalle maksettavaa palkkiota ja kulukorvausta koskevissa asioissa, ellei kyse ole muutoksenhausta palkkiota tai kulukorvausta koskevassa asiassa;

9) tartuntatautilain (583/1986), päihdehuoltolain (41/1986) eikä mielenterveyslain (1116/1990) mukaisissa asioissa;

10) pakkokeinolain (806/2011) mukaisissa asioissa, oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 69 §:n mukaisissa asioissa eikä konkurssilain (120/2004) 4 luvun 11 §:n 5 momentin mukaisissa asioissa;

11) siviilipalveluslain (1446/2007) mukaisissa asioissa;

12) sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (255/2014) mukaisissa asioissa, jotka koskevat asevelvollisena palvelevan tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan tekemää kurinpitovalitusta;

13) yleisiä vaaleja, kirkollisia vaaleja eikä saamelaiskäräjien vaaleja koskevissa asioissa;

14) valmiuslain (1552/2011) eikä puolustustilalain (1083/1991) mukaisissa asioissa;

15) asioissa, joiden käsittely tuomioistuimessa on muualla laissa säädetty maksuttomaksi.

6 §

Maksuvelvolliset

Maksuvelvollinen on asian vireillepanija tai hänen sijaansa tullut. Konkurssiasiassa maksu peritään konkurssin alettua konkurssipesän varoista. Muiden suoritteiden osalta maksuvelvollinen on suoritteen tilaaja.

Asiassa, jossa vastaaja kirjallisen vastahaasteen nojalla ajaa vastakannetta sekä vastavalitusasiassa, peritään maksu kummaltakin osapuolelta erikseen.

Jos yhtä useampi asianosainen saattaa asian käsiteltäväksi samalla kirjelmällä, heiltä peritään vain yksi maksu. Jos tuomioistuin erottaa eri asianosaisia koskevat asiat erikseen käsiteltäviksi, peritään kustakin näin erotetusta asiasta asianosaiselta maksu erikseen.

Jos saman maksun suorittamisesta on vastuussa kaksi tai useampia maksuvelvollisia, he vastaavat siitä yhteisvastuullisesti. Yhden asianosaisen maksuvapautus ei vähennä muiden asianosaisten maksuvelvollisuutta.

7 §

Maksusta vapauttaminen

Maksua ei peritä oikeusapulain (257/2002) nojalla käsittelymaksuista vapautetuilta eikä muualla laissa viranomaisen toimenpiteistä suoritettavista maksuista vapautetuilta.

Jos maksun periminen olisi ilmeisen kohtuutonta, viranomainen tai maksun määräävä virkamies voi yksittäistapauksessa määrätä, ettei maksua peritä.

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp

8 §

Viranomaisten ja eräiden muiden vapauttaminen maksuista

Tämän lain mukaisten maksujen suorittamisesta ovat vapaat:

- 1) poliisi-, esitutkinta-, syyttäjä- ja ulosottoviranomaiset;
- 2) rikosseuraamuslaitos rangaistusten täytäntöönpanoa koskevissa asioissa;
- 3) valtion ja kunnan viranomaiset hoitaessaan niille laissa säädettyä valvontatehtävää;
- 4) kuluttaja-asiamies kuluttajansuojalain (38/1978) mukaisissa asioissa;
- 5) konkurssiasiamies;
- 6) työsuojeluvaltuutettu työtuomioistuimesta annetun lain (646/1974) 1 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa asioissa;
- 7) kunnalliset viranomaiset asioissa, jotka koskevat holhoustointia, lapsen huoltoa tai lähestymiskielloa;
- 8) maistraatit ja Ahvenanmaan maakunnassa lääninhallitus asioissa, jotka koskevat holhoustointia.

Lisäksi vieraan valtion viranomaiset, kansalaiset ja oikeushenkilöt sekä kansainväliset toimielimet ovat vapaat maksujen suorittamisesta asioissa, joita käsitellään soveltaen kansainvälistä oikeusapua tai täytäntöönpanoa koskevia sopimuksia ja säännöksiä.

9 §

Asian lopputuloksen vaikutus

Oikeudenkäyntimaksua ei peritä, jos

- 1) tuomioistuin muuttaa ulosottomiehen päätöstä muutoksenhakijan eduksi;
- 2) muutoksenhakutuomioistuin muuttaa rikosasiassa alemman tuomioistuimen ratkaisua muutoksenhakijan eduksi;
- 3) hallinto-oikeus, korkein hallinto-oikeus tai vakuutus-oikeus muuttaa valituksenalaista päätöstä muutoksenhakijan eduksi; markkinaoikeuden ensimmäisenä asteena käsittelemässä asiassa maksu peritään kuitenkin riippumatta lopputuloksesta, samoin veroasiassa annettua ennakkoratkaisua koskevassa muutoksenhakuasiassa;
- 4) tuomioistuin määrää lähestymiskiellon.

10 §

Maksun määrääminen

Maksun määrää asian ratkaisija, esittelijä, pöytäkirjanpitäjä, toimituskirjan antaja tai muu tehtävään määrätty virkamies.

Maksun määräämisessä todettu virhe voidaan korjata noudattaen, mitä hallintolain (434/2003) 8 luvussa säädetään asia- ja kirjoitusvirheen korjaamisesta.

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp

11 §

Maksua koskeva muutoksenhaku

Maksun määrittämistä koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua maksun määränneeltä virkamieheltä tai viranomaiselta kuuden kuukauden kuluessa maksun määrittämisestä siten kuin hallintolaissa säädetään. Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Edellä 7 §:n 2 momentissa tarkoitettuun ratkaisuun ei saa vaatia oikaisua eikä hakea muutosta.

12 §

Maksujen perintä ja kokonaiskustannusten laskeminen

Maksut peritään suoritteen valmistumisen jälkeen. Oikeusministeriön asetuksella voidaan säätää tilanteista, joissa maksuvelvollinen voi maksaa maksun etukäteen. Muilta osin maksujen perimisestä ja suoritteen tuottamisesta aiheutuvien kokonaiskustannusten laskemisesta säädetään valtion maksuperustelain (150/1992) 12 §:n nojalla.

13 §

Ulosottokelpoisuus

Tässä laissa tai tämän lain nojalla annetussa asetuksessa säädetyt maksut ja kustannusten korvaukset ovat suoraan ulosottokelpoisia. Niiden perimisestä säädetään verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007).

14 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annettu laki (701/1993).

Tämän lain voimaan tullessa vireillä olevan asian käsittelymaksuun sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Sama koskee muita suoritteita, joiden maksuperuste on syntynyt ennen tämän lain voimaantuloa mutta käsittelymaksu on perimättä tämän lain voimaan tullessa.

2.

Laki

hallinto-oikeuslain 12 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan hallinto-oikeuslain (430/1999) 12 a §:n 1 momentin 11 kohta, sellaisena kuin se on laissa 102/2014, seuraavasti:

12 a §

Hallinto-oikeuden kokoonpano eräissä asioissa

Hallinto-oikeus on päätösvaltainen myös kokoonpanossa, johon kuuluu kaksi jäsentä, jollei asiassa ratkaistavana olevan kysymyksen laatu edellytä kolmijäsenisen kokoonpanon käyttämistä ja ratkaistavana on muutoksenhakuasia, jossa on kysymys:

11) tuomioistuinmaksulain (/), valtion maksuperustelain (150/1992) tai maksuvapautuslain (529/1980) soveltamisesta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 28 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (394/2011) 28 § seuraavasti:

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp

28 §

Maksut

Asian sovittelemista tai sovinnon täytäntöönpanokelpoiseksi vahvistamista tämän lain mukaisesti tarkoittavan hakemuksen tai pyynnön käsittelemisestä perittävistä maksuista säädetään tuomioistuinmaksulaissa (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 17.11.2015

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kari Tolvanen kok
varapuheenjohtaja Eva Biaudet r
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Katja Hänninen vas
jäsen Emma Kari vihr
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Katri Kulmuni kesk
jäsen Suna Kymäläinen sd
jäsen Antero Laukkanen kd
jäsen Sanna Marin sd
jäsen Sari Multala kok
jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Tom Packalén ps
jäsen Antti Rantakangas kesk (osittain)
jäsen Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Ville Tavio ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikko Monto

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp
Vastalause 1

VASTALAUSE 1

Perustelut

Emme voi hyväksyä hallituksen esittämää 250 euron suuruista maksua lähestymiskieltoasioissa.

Lähestymiskiellon tavoite on ehkäistä henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia. Lähestymiskieltohakemusten muuttaminen maksullisiksi vaarantaa lähestymiskieltoa tarvitsevien oikeutta saada suojaa ja vaarantaa heidän oikeusturvaansa.

Lähestymiskiellon maksullisuuden perustelemista sillä, että hakemuksia perutaan paljon, on ongelmallista. On tyypillistä, että väkivallan uhri hakee lähestymiskieltoa välittömästi väkivaltatilanteen jälkeen. Lähestymiskieltoa haetaan usein erotilanteessa entiselle puolisolle, ja useimmiten hakijana näissä tapauksissa on nainen. Tutkimusten mukaan eroa hakevalle naiselle itse erotilanne on kaikkein vaarallisin. Naisten taloudellinen asema ja turvallisuus on lisäksi erotilanteessa usein miehiä heikompi, joten maksullisuuden vaikutus naisten oikeusturvaan voi olla merkittävä.

Huomionarvoista on myös, että toistuva väkivalta on traumatisoivaa, ja että uhrin voimat ja toimintakyky voivat merkittävästi vaihdella eri tilanteissa. Uhrin kyky tehdä päätöksiä ja pysyä niissä heikkenee väkivallan aiheuttamasta traumasta. Tämän tyyppisiin tilanteisiin liittyy usein myös uhkailua ja painostusta uhkaavan tai väkivaltaisen ihmisen taholta. Tästä voi seurata, että väkivallan uhri peruu lähestymiskieltohakemuksensa. Ei ole kohtuullista, että väkivallan uhri tällaisessa tilanteessa joutuisi maksamaan 250 euron suuruisen maksun.

Väkivallan uhrien oikeusturvan kannalta keskeistä on, miten lainsäädäntömme ja oikeuslaitoksemme tukee uhria tilanteessa, jossa hänen aiemmin perumansa lähestymiskieltohakemus tulee uudelleen ajankohtaiseksi. Usein uhri todennäköisesti katu perumistaan ja tuntee häpeää sekä syyllisyyttä. Maksullisuuden sijasta tulisi pohtia, miten uhria voidaan auttaa näissä tilanteissa. Hakemuksen jättämisen kynnystä tulisi madaltaa, ei korottaa. Jos hylätyt tai peruutetut lähestymiskieltohakemukset muuttuvat maksullisiksi, nostaa se kynnystä hakea lähestymiskieltoa ylipäätänsä. Ne rikokset, jotka olisi mahdollista ehkäistä maksuttomalla lähestymiskieltohakumenettelyllä, tulevat maksamaan yhteiskunnalle huomattavasti enemmän kuin hallituksen esittämästä maksullisuudesta saatava pieni säästö. Tutkimusten mukaan pari- ja lähisuhdeväkivallan aiheuttamat vuosittaiset kustannukset ovat noin kaksi miljardia euroa.

Ulkomaalaislakiin perustuvissa asioissa hallituksen esitys ehdottaa maksuttomuutta turvapaikanhakuun liittyviin asioihin. Emme näe syytä rajata maksuttomuutta näin kapeasti. Esimerkiksi perheen yhdistämisasiöissa maksut kohdistuvat moninkertaisesti yhdelle perheelle. Oikeus perheyhdistämiseen on merkittävä kysymys, jossa yksilön oikeus ja julkisen vallan velvollisuus punnitaan. Kynnys oikeuteen pääsyyllä on pidettävä mahdollisimman matalana.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp
Vastalause 1

että lakiehdotukset hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi 1. lakiehdotuksen 2, 5, 8 ja 9 § muutettuina (*Vastalauseen muutosehdotukset*).

Vastalauseen muutosehdotukset

1.

Tuomioistuinmaksulaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
(Kuten LaVM)

2 §

Oikeudenkäyntimaksun suuruus

Riita-, rikos- ja muutoksenhakuasian, ylimääräistä muutoksenhakua koskevan asian ja muun lainkäyttöasian käsittelystä peritään oikeudenkäyntimaksua seuraavasti:

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp
Vastalause 1

Tuomioistuin	euroa
korkein oikeus	500
korkein hallinto-oikeus	500
hovioikeus	500
– rikosasia, lähestymiskielloasia ja ulosottokaaren (705/2007) mukainen muutoksenhakuasia sekä asia, jossa sovinto ei ole sallittu	250
hallinto-oikeus	250
käräjäoikeus	
– riita-asia ja maa-oikeusasia	500
– rikosasia, lähestymiskielloasia ja ulosottokaaren mukainen muutoksenhakuasia sekä asia, jossa sovinto ei ole sallittu	250
– yksipuolisella tuomiolla tai myöntämisen perusteella tuomiolla ratkaistu tai sillensä jäänyt oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu riita-asia, jota koskevat tiedot on toimitettu suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään	65
– muu yksipuolisella tuomiolla tai myöntämisen perusteella tuomiolla ratkaistu tai sillensä jäänyt oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu riita-asia	86
– vastaajan riitauttama oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettu asia	250
työtuomioistuin	2 000
markkinaoikeus	2 000
vakuutus-oikeus	500

(2—6 mom. kuten LaVM)

3 ja 4 §

(Kuten LaVM)

5 §

Maksuttomat suoritteet

Tämän lain mukaista maksua ei peritä:

(1—3 kohta kuten LaVM)

4) yksityishenkilön vireille panemissa ulkomaalaislain (301/2004) mukaisissa kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa;

(5—14 kohta kuten LaVM)

15) lähestymiskiellosta annetun lain (898/1998), eurooppalaisesta suojelumääräyksestä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja direktiivin soveltamisesta annetun lain (226/2015) sekä yksityisoikeuden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp
Vastalause 1

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain (227/2015) mukaisesti asiassa;

16) asioissa, joiden käsittely tuomioistuimessa on muualla laissa säädetty maksuttomaksi.

6 ja 7 §

(Kuten LaVM)

8 §

Viranomaisten ja eräiden muiden vapauttaminen maksuista

Tämän lain mukaisten maksujen suorittamisesta ovat vapaat:

(1—6 kohta kuten LaVM)

7) kunnalliset viranomaiset asioissa, jotka koskevat holhoustointia tai lapsen huoltoa tai lähestymiskielloa;

(8 kohta kuten LaVM)

(2 mom. kuten LaVM)

9 §

Asian lopputuloksen vaikutus

Oikeudenkäyntimaksua ei peritä, jos

(1—3 kohta kuten LaVM)

~~4) tuomioistuin määrää lähestymiskiellon.~~

10—14 §

(Kuten LaVM)

Helsingissä 17.11.2015

Eva Biaudet r
Emma Kari vihr

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp
Vastalause 2

VASTALAUSE 2

Perustelut

Hallituksen esityksessä ehdotetaan suuria korotuksia tuomioistuinmaksuihin sekä maksujen käyttöalaa laajennetaan merkittävästi. Maksujen korotuksia perustellaan sillä, että maksujen taso olisi nykyistä lähempänä asioiden käsittelyn omakustannusarvoa. Suuria maksujen korotuksia perustellaan myös sillä, että niiden ohjausvaikutus tehostuisi.

Tuomioistuinmaksuja korotettaessa tärkeintä on kuitenkin miettiä, miten maksujen korotus ja maksullisuuden laajentaminen vaikuttavat ihmisten oikeusturvaan. Hallituksen esityksen suurin ongelma on, että vaikutusten arviointi jää erittäin ohueksi. Vaikutusarviointi olisi erityisen tärkeää varsinkin, kun korotukset ovat näin merkittäviä. Esimerkiksi käräjäoikeuden ylin oikeudenkäyntimaksu nousee 196 eurosta 500 euroon. Myös hallituksen esityksessä todetaan, että esitys saattaa heikentää oikeusturvaa. Maksujen korotuksen yhteiskunnallisten vaikutusten arviointi jää heikoksi, vaikka kyseessä on merkittävä uudistus. Tuomioistuinten tulokertymien kasvattaminen ei voi mennä perusteluissa ihmisten oikeusturvan varmistamisen edelle.

Esityksessä todetaan esimerkiksi, että lähestymiskieltoasiat olisivat jatkossa maksullisia. Hallituksen esityksessä on ongelmallinen väite, jonka mukaan lähestymiskieltoasioita tehdään usein vähäisellä harkinnalla ja kiusantekomielessä. Tämä on vahva väite, koska asiaa ei ole systemaattisesti tutkittu. Maksullisuus tulee nostamaan kynnystä hakea lähestymiskieltoa, mikä on ihmisten oikeusturvaan vakavasti vaikuttava asia. Esimerkiksi Amnesty toteaa valiokunnalle antamassaan lausunnossa, että lähestymiskielloilla ehkäistään vakavia henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia.

Lähestymiskieltohakemuksia perutaan paljon. Tämä on yksi syy, miksi hallituksen esityksessä halutaan tehdä niistä maksullisia ja näin parantaa ohjausvaikutusta. Tämä osoittaa kuitenkin, että lähestymiskieltoihin liittyviä tilanteita ei tunneta ja ohjausvaikutusta ei ajatella hakijan näkökulmasta. Esimerkiksi parisuhdeväkivaltaan liittyvissä tilanteissa väkivallan uhri monesti peruu hakemuksen traumaattisen tilanteen takia. Maksujen ulottaminen lähestymiskieltoihin pahentaa jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten asemaa.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hylätään.

Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp
Vastalause 2

Helsingissä 17.11.2015

Katja Hänninen vas
Suna Kymäläinen sd
Johanna Ojala-Niemelä sd
Sanna Marin sd

**Valiokunnan mietintö LaVM 2/2015 vp
Vastalause 3**

VASTALAUSE 3

Perustelut

Yhdyn kaikkine perusteluineen edustaja Katja Hännisen vastalauseeseen 17.11.2015, lisäksi lausun seuraavaa:

Suomalaisen yhteiskunnan oikeusvaltiokäsitys rakentuu oikeuslaitoksen riippumattomuudelle. Riippumattomuuden käsityksellä tarkoitetaan myös tuomioistuimien taloudellista riippumattomuutta ja sellaista itsenäisyyttä, joka on taloudellisista suhdanteista vapaata ja kaikissa olosuhteissa kansalaisille turvattu varallisuudesta ja tulotasosta riippumatta. Hallituksen esitys lähtee siitä, että tuomioistuimien on tavoiteltava kustannusvastaavuutta ja tuomioistuintulojen nostamista oikeudenkäyntimaksuja korottamalla. Tämä hallituksen esityksen tavoite on ristiriidassa korkean verotuksen periaatteen kanssa. Yhteiskunnan hyväksyessä verotuksen lähtökohdaksi korkean veroasteen, on oikeus ja kohtuus, että kaikille kansalaisille turvataan taloudellisesta asemasta riippumaton mahdollisuus saada oikeutta ja hakea oikeutta osana peruspalveluja. Hallituksen esitys ei kunnioita tätä. Oikeuslaitosta ei tule ajatella tuottavana toimintana, vaan yhteiskunnan kaikkia osapuolia palvelevana peruspalveluna.

Ehdotus

Edellä esitetyn perusteella ehdotan,

että lakiehdotukset hylätään.

Helsingissä 17.11.2015

Antero Laukkanen kd